

St. Malo — stari gusarski grad

Prof. Neva Murvar

Želja me vukla da vidim sjever Francuske, poluotok Armorique, dio stare Galije današnju Bretanju, maglovitu i melanholičnu, domovinu gusara i moreplovaca, koje je Ocean učinio otpornima i neustrašivima. Vodili su me tamo i književni zanosi, želja da vidim u Saint-Malou osamljen, bezimeni grob jednog književnika na pustoj litici što strši u La Manche.

Vlak juri električnom brzinom. Uskoro smo ostavili okolicu Pariza. Ljeto je. Žeđa. Preda mnom se talasaju žitna polja. Ti i tamo izbijaju na-

brekle žuto-smeđe, zelene humke geometrijski obrađene. Mječak i češljuge sagorjele su duž ivice puta. Ovi pejzaži prepuni sunca, koji izmiču pred mojim očima, izgledaju mi kao platna majstora impresionista.

Prolazimo Laval, zatim Rennes, stigli smo u Bretanju, u zemlju Armor ili Arvor i Arcoat. To je keltsko ime Bretanje. Armor ili Arvor znači zemlja mora, Arcoat zemlja šuma. Činilo mi se da idem nekud na kraj svijeta. Salijetale su me vizije o onom legendarnom kralju Arturu, koji se

u davna vremena borio za bretonsku nezavisnost, vizije vitezova savršene jednakosti Okruglog stola (Les chevaliers de la Table ronde). Pomislilih, da je ova zemlja od iskona morala biti nadahnuta slobodarskim idejama. Na svakom polju, iza svakog džbuna i drveta kao da vidim Balzacove buntovnike (Les chouans). »Chaque champ était alors une forteresse, chaque arbre méditait un piège... Le lieu du combat était partout«.

Zemlja je mirisala na žegu i sparinu. Sunce se pomalo primicalo zapadu. Voz je jurio prema sjeveru. Izdaleka ugledamo zvonik katedrale Saint-Maloo. Stigosmo u grad starih mornarskih tradicija, koji je od svoga postanka zadavao smrtni strah engleskim moreplovcima. Ovaj drevni grad gusara, u oklopu od granica, pokazuje nam postepeno svoju historijsku fizionomiju. Stare, slikovite ulice Saint-Maloo, krivudaste, uske, isprepletene, sačuvale su svoje negdašnje lice. U bitnosti, od svoga postanka, Saint-Malo se nije mnogo izmijenio. Kuće su sagrađene od granita. U neposrednoj okolici Saint-Maloo nalaze se granitni kamenolomi, uopće granita ima u geološkoj formaciji bretonskog tla. Po arhitektonskom stilu može se pratiti izgradnja Saint-Maloo kroz stoljeća. Ovaj mali bretonski grad, koga zapljuskuju talasi Atlantika, sagrađen je na hridima i opasan je bedemima kao i Dubrovnik. Kao i Dubrovnik daje nam sliku jedne velike historijske epohe, koja je urezana na tvrdom granitu njegovih bedema.

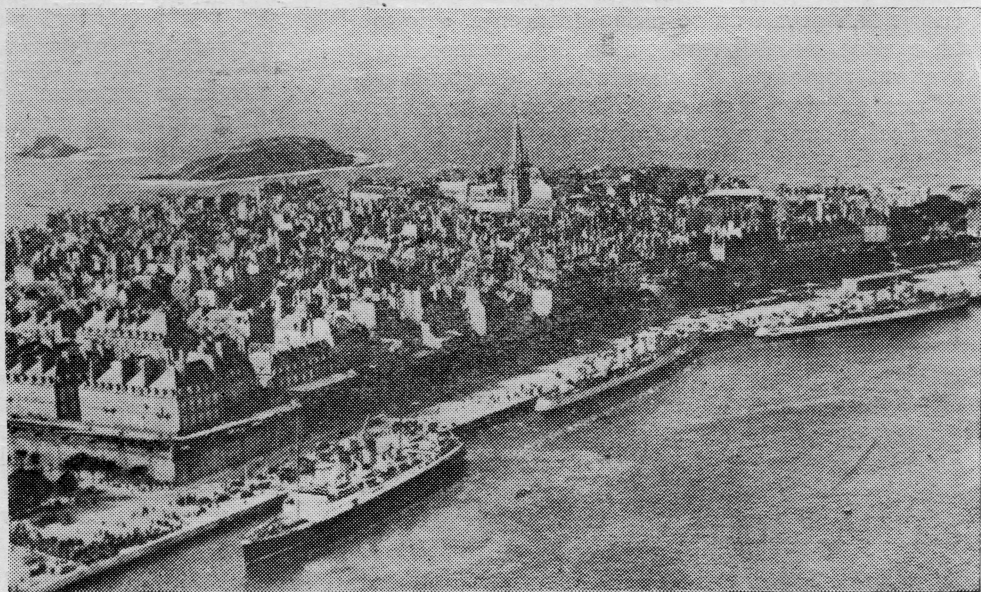
Chateaubriand u svojim Memoarima zabilježio je da ga grad Cadix podsjeća na Saint-Malo, a Saint-Malo na Cadix. Nas međutim Saint-Malo podsjeća na Dubrovnik. Saint-Malo srednjega vijeka gušio se u svome pojasu od granita, ali u XVI. stoljeću, kad se život u njemu pjenio od trgovačkog poleta, proširio se izvan svojih bedema, gdje se danas nalaze pitoreskna ljetovališta. Malovljani su oduvijek volili slobodu. Ocean, koji se pred njima pruža svojom iskonskom div-

ljinom i nemirom, naučio ih je da budu buntovni. Još u XIII. stoljeću oni su imali neku vrstu komunalne samouprave i mrmošili su protiv vlasti bretonskih vojvoda.

To nam i danas svjedoči kula vojvotkinje Ane Bretonske na kojoj se nalazi vidan natpis: »Quicqu'en groigne, ainsy sera; tel est mon plaisir«. Vojvotkinja Ana Bretonska htjela je time pokazati Malovljanima da slabo mari za njihovo revolucionarno raspoloženje.

Usljed mnogih litica i grebena, koji su kao posijani po dražicama i zalivima luke Saint-Maloo, pristup u luku bio je vrlo težak, gotovo nepristupačan. Trebalo je biti vrlo vješt kormilar da se uđe u takovu luku. Mnoge lađe, koje su sretno prošle najopasnije morske tjesnace, nasukale su se na ove stijene. Prolaz u luku Sait-Maloo nije bio rasvijetljen, zato se lađe noću nijesu upuštale u tu pustolovinu. Tek mnogo kasnije postavljen je svjetionik na rtu Fréhel. Ozidane obale Sait-Maloo novijeg su datuma. Sve do XVI. stoljeća usidreni brodovi iskrcavali su robu za vrijeme oseke i kažu da je u staro vrijeme luka Saint-Maloo, prema istočnoj strani, mogla primiti oko tri stotine trgovačkih brodova. U XVII. stoljeću Saint-Malo je bio smatran kao jedan od glavnih pomorskih gradova u Francuskoj. Prva francuska lađa, koja je izvršila put oko svijeta bila je lađa iz Saint-Maloo.

U ovom gradu gusara, trgovine crncima i brodovlasnika, bilo je i žena koje su se aktivno bavile pomorskim ekspedicijama trgovačke robe. To su bile tri žene brodovlasnice, gospode de Beauséjour Sauvagé, Onfroy du Bourg i Lefèvre des Prés. Malovljani, koji su od rođenja u svojoj krvi osjećali dah Oceana, za čim su drugo mogli težiti nego za tim, da se otisnu na pučinu. Saint-Malo je domovina smjelih pomoraca: Jacquesa Cartiera, koji je u XVI. stoljeću otkrio Kanadu, domovinu čuvenog moreplovca Duguay-Trouina, koji je flotom Malovljana osvojio Rio de Janeiro

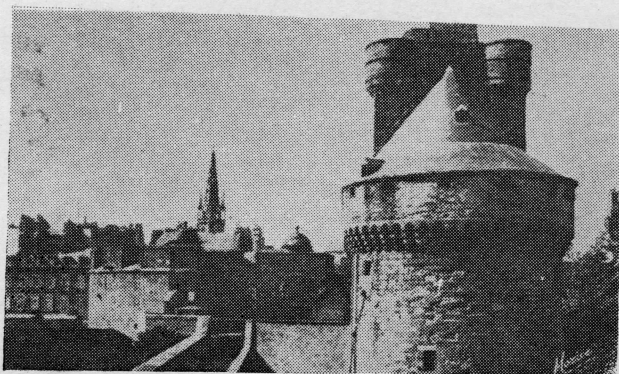
Saint-Malo iz ptičje perspektive

i posljednjeg gusara Surcoufa, kojeg je Napoleon učinio baronom.

Malovljani, neustrašivi gusari, imali su razvijen trgovački duh, mornarsku smjelost i veliku ljubav prema svojoj rodnoj litici. Gusarenje su smatrali kao trgovački posao. Gusarske lađe skrivene po mnogim lukama, zalivima i dražicama sjeverne bretonske obale, napadale su iz zasljeđe neprijateljske lađe po La Manche-u i zadržale mnogo jada Englezima. Malovljani su se osobito obogatili gusarenjem i trgovinom crncima. Oni su trgovali s Engleskom, Španijom, španjolskim kolonijama Južne Amerike, donosili su trgovačku robu iz obiju Indija. Saint-Malo je bio stalno skladište smole, katrana, konoplje, jarbola, platna i svakovrsnog građevinskog materijala. U doba trgovačkog poleta u ovom gusarskom gradu akumuliralo se silno bogatstvo. Vladajuća klasa brodovlasnika i veletrgovaca držala je u svojim rukama svu ekonomsku aktivnost grada. Brodovlasnici su bili takove štediške da su i samim francuskim kraljevima odbijali svaku novčanu pomoć. Ali i oni su doživjeli svoju dekadenciju. U XVII. stoljeću opadanjem trgovačkog prometa prekomorske robe i njihov bujan život počinje opadati.

Kapetani na gusarskim lađama bili su vrlo odvažni i vrlo vješti pomorci. Većina od njih nije imala velikog teoretskog znanja, praksa je za njih bila sve. Ceste su bile pojave epidemije na brodu, osobito skorbuta, a i trbušnog tifusa zbog nehigijenski držane vode. Brodski kuhar uživao je osobitu čast. Bitna osobina gusarskih brodova bila je brzina. Oni su morali držati borbu s morem. Oblik broda bio je raznolik (brick, brigantin, goëlette, sloop, i t. d.). Rijetki su bili brodovi s tri jarbola. Na mostu gusarskih lađa bio je postavljen drveni top da bi se zastrašili neprijatelji. Prije Revolucije (1789.) vladala je velika nedisciplina na gusarskim brodovima.

Uoči same Revolucije, Benjamin Franklin, jedan od osnivača američke nezavisnosti, energično je zahtijevao da se ukine gusarenje, »zlokobna praksa morskih razbojnika, kao nemoralna u svakom pogledu«. Sa završetkom gusarenja završava se stara povijest Saint-Maloa, neobična povijest jedne pomorske slave.

Saint-Malo u Bretanji - pogled na tvrđavu

Izgleda da je trgovina crncima počela u Saint-Malou krajem XV. stoljeća. U to doba moreplovci su bili otkrili nove kontinente. Evropa je tamo stvarala kolonije, trebalo je radne snage. Rad jednog crnca vrijedio je mnogo više nego rad nekoliko urođenika. Trgovina crncima bila je brzo organizira u gradu gusara i Malovljani su se pročuli kao izvrsni trgovci crncima. Oni su ih kupovali na obalama Guineje i prodavali ih po svim francuskim otocima Amerike u zamjenu za šećer, duhan i ostalu trgovačku robu. Sedmogodišnji rat (1756.—1763.) zadao je smrtan udarac trgovini crnim robljem u Francuskoj.

Danas je Saint-Malo turistički centar, klimatsko lječilište, poznata plaža na smaragdnoj obali Francuske. Saint-Malo je i važna luka, puna pitoreskne poezije, odakle svake godine u jeseni polazi u skupu ribarsko brodovlje za Novu Zemlju na ribolov na bakalara. Za Malovljane, danas je ribolov na bakalara jedna od najvećih mogućnosti zarade.

Malovljani su se oduvijek osjećali sugurnima među svojim zidinama. Oni su gledali mirno na engleske lađe koje su, u davno doba, u dva navrata, prepune baruta do palube, bezuspješno pucale na njihov granitni oklop. U toku godina bedemi Saint-Maloa doživjeli su promjene u izgledu. U sastavu bedema nalaze se trbušaste kule i utvrđeni srednjovjekovni dvorac koji je, za Luja XIV, XV. i XVI, služio kao tamnica za opasne janseniste i engleske zarobljenike. Po zidinama divna je šetnja oko cijeloga grada, odakle se pruža veličanstven pogled na divlju, pjenušasti Ocean, po kojem putuju bezbrojne lađe. Plaže su pune kupača, koji sa bedema izgledaju kao crne mrlje. Grad je pun stranaca, osobito Engleza. I mi poželimo da vidimo pravo, melanholično lice Saint-Maloa za turobnih jesenskih dana, kad vjetrovi urliču i udaraju s mora o njegove bedeme. Poželismo da čujemo nostalgicne pjesme mornara po krčmama Saint-Maloa, kad se ujesen spremaju na polazak za Novu Zemlju. U mašti vidismo i njihov pitoreskni povratak: starice majke, žene i djecu na obali, prepune lađe bakalara i opora lica mornara izbrazdana maglama i morem i posuta solju.

Chateaubriand, preteča romantizma, pisac, putnik i sanjalica, povratio se u svoj rodni Saint-Malo, da na pustom otočiću Grand-Bé počiva slušajući huku oluja i šum divljih talasa La Manchea. Na njegovom osamljenom, bezimеноm grobu duboko osjećamo svu melanholiju ovog pisca i »bol stoljeća« (le mal siècle) njegovog Renéa.

Na toj divljoj stijeni što strši u pučinu, gdje je pojava plime dva puta u dvadeset i četiri sata, obuhvata nas tuga maglovite bretonske jeseni i nagomilana bol stoljećima stare bretonske duše za mornarima, koji su jednog dana otplovili da se više nikad ne povrate.

* Saint-Malo je stradao u toku Drugog svjetskog rata.